

Finančné inštitúcie v historickom vývoji a ich postavenie vo vybranom období

Peter Baláži

Abstrakt

Cieľom príspevkov je zachytenie obdobia vzniku a ranného pôsobenia v poradí druhej centrálnej banky Spojených štátov amerických. Príspevky sú rozdelené, každý do dvoch nosných častí. Prvá časť príspevku I charakterizuje politicko-spoločenskú situáciu a hospodársky stav krajiny, ktorý vytvoril potrebu opätovného vytvorenia centrálnej banky. Druhá časť príspevku I popisuje základné parametre a ciele Second Bank of the United States. Nasledujúce dve časti príspevku II sa venujú už konkrétnym krokom a opatreniam, ktoré centrálna banka po svojom vzniku uskutočnila. Tieto dve časti sú rozdelené podľa mandátu prezidentov centrálnej banky. Články vo svojom závere zhodnocujú pôsobenie oboch guvernérov a následky ich politík na hospodársko-spoločenskú situáciu v Spojených štátoch amerických v nasledujúcom období, teda v druhej polovici 20-tych rokov 19. storočia.

Kľúčové slová : Second Bank of the United States. centrálna banka. William Jones. Langdon Cheves

Abstract

The aim of the paper is to capture the period of creation and early activity in order of the second United States Central Bank. The contribution is divided into two supporting parts. The first part characterizes the political-social situation and the economic situation of the country, which created the need for the re-establishment of the central bank. The second part describes the basic parameters and goals of Second Bank of the United States. The following two parts of the contribution II deal with the specific steps and measures that the central bank has taken after its creation. These two parts are divided according to the mandate of the President of the Central Bank. The articles endorse the work of both governors and the impact of their policies on the socio-economic situation in the United States of America in the coming period, ie in the second half of the 19th century.

Keywords : Second Bank of the United States. the central bank. William Jones. Langdon Cheves

Úvod

Tematický okruh príspevku je komponovaný pomerne široko a zameriava sa na začiatok 19. storočia v Spojených štátoch amerických. Pre potreby rozsahu som sa však rozhodol tému značne zúžiť a zameril som sa na vznik finančnej inštitúcie *Bank of the United States*, jej ustanovenie, zapadnutie do bankového a finančného systému celej krajiny a jej prvotné problémy a úspechy, s ktorými sa stretala prvých sedem rokov svojho pôsobenia. Bank of the United States, alebo aj Second Bank of the US, nebola prvým pokusom o vytvorenie kvázi-centrálnej banky v Únii. Šlo v poradí o tretí pokus po Bank of North America a First Bank of the United States. Aj keď ani tento tretí projekt nevydržal viac ako 20 rokov, práve táto, v poradí už tretia federálna banka, mala najväčší dopad na formovanie amerického finančného systému a charakteru bankovníctva v krajine. Cieľom príspevku nie je tvoriť stanovisko ohľadom jej fungovania alebo hodnotenie jej politiky, ale priblíženie transformácie systému komerčného bankovníctva v USA v počiatočnom období fungovania tejto banky.

Bank of the United States značne zmenila podobu bankovníctva, ktoré bolo dovtedy viac-menej neregulované, čo prinášalo mnohé problémy a nestabilitu pre americké hospodárstvo. Pohnútky, ktoré viedli Kongres k ustanoveniu novej federálnej banky, je potrebné naznačiť ako aj stav, resp. rozvrat, v akom sa americké hospodárstvo počas vojny a tesne po jej skončení nachádzalo. Vojnový chaos, v ktorom sa krajina nachádzala, rapídne menil názory politikov na potrebu centrálnej inštitúcie, ktorá by dokázala efektívne financovať americký vojnový rozpočet a taktiež zabezpečiť stabilitu finančného trhu a obnovenie vyplácania vkladov veriteľov. V druhej sekcii teoretickej časti priblížim organizačnú štruktúru banky a základné mechanizmy, ktorými banka ovplyvňovala celý medzibankový trh. Výsledky, ktoré nová banka začala dosahovať, sa však rýchlo odklonili od očakávaní vlády, čo bolo bez pochyb spôsobené jej zlým vedením a slabou kontrolou jej pobočiek. Ich politiky sa totiž značne líšili od očakávanej línie, ktorou sa banka mala uberať. Banka nielen že nesplnila očakávané výsledky v prvých rokoch, ale začala raziť cestu prudkej expanzie, ktorá vytvorila obrovskú bublinu na finančnom trhu a táto bublina v roku 1819 praskla.

V druhej časti článku by som chcel objasniť problémy, s ktorými sa banka stretala od začiatku svojho fungovania. Banku totiž od začiatku sprevádzali mnohé externé problémy, vyplývajúce z nekoordinovanej hospodárskej politiky celej krajiny. Bankový systém USA predstavoval decentralizovaný systém podnikania, ktorého záujmom bolo predovšetkým dosahovanie osobného prospechu, bez ohľadu na spoločenské blaho. Banka mala samozrejme aj mnohé interné problémy, vyplývajúce z decentralizácie rozhodovania a z osobného obohacovania sa jednotlivcov v rámci pobočkovej siete, ktoré prepukli do obrovských rozmerov v pobočke v meste Baltimore. Banka ako taká si v priebehu prvých rokov znepriatelila vládu aj širokú verejnosť a svoj imidž už nedokázala zmeniť. V 20-tych rokoch síce rapídne zmenila systém svojho spravovania a vnútorného manažmentu, v spoločnosti však bola banka už odsúdená, napriek mnohým pozitívam, ktoré priniesla. V závere sa pokúsim zhodnotiť tieto prvé, nešťastné roky jej fungovania, ktoré sú síce naplnené chaosom a osobnými záujmami, no napriek tomu sú, podľa môjho názoru, kľúčovými rokmi v dejinách financií USA 19. storočia. Bank of the United States bola bezpochyby kľúčovým elementom pre rozbehnutie amerického hospodárskeho rastu 19. storočia, ktoré USA zakončili ako 2. najväčšia ekonomika sveta, v tesnom závесе za Veľkou Britániou. Práve táto banka stojí aj za úspechom tzv. Amerického systému, ktorý proklamoval Henry Clay v Kongrese USA. Tento systém komplexne rozoberal úlohu vnútorného trhu USA v procese zjednocovania krajiny, ktorá bola charakteristická antagonistickými tendenciami v politike aj hospodárstve. Záujmy priemyselne rozvíjajúceho sa severovýchodu krajiny, poľnohospodárskeho juhu a rýchlo sa kolonizujúceho západu boli prirodzene veľmi diferencované. Aj s pomocou tejto banky boli ich záujmy koordinovanejšie, čím má táto banka tiež svoj podiel na politickom a sociálnom zblížení Spojených štátov amerických, ktoré vchádzali do 19. storočia ako voľná federácia s koordinovanou zahraničnou politikou a minimalistickým výkladom spoločnej Ústavy. Z tohto storočia teda vyšli Spojené štáty americké ako pevne zakorenená demokratická federácia s dvoma oddelenými úrovňami vlády. Možno sa zdá 20-ročné obdobie jej funkčnosti príliš krátke, no jej politika, s ňou spojené právne precedensy a zaužívaná prax sa stali pevnými základmi, ktoré našli svoju odozvu aj pri tvorbe FRS.

Len ťažko si predstaviť funkčnosť a tak mohutný nárast vnútorného trhu USA bez

existencie federálnej banky, ktorej mechanizmy značne „zlačňovali“ peniaze, ich dostupnosť ale najmä ich konvertibilitu.

1. Uzákonenie Second Bank of the United States

1.1 Spoločenská situácia smerujúca k vytvoreniu Second Bank of the United States

K tomu, aby sme mohli opísať samotný vznik banky je nutné objasniť pohnútky, ktoré viedli Kongres Spojených štátov, len 5 rokov po odhlasovaní nepredĺženia zakladajúcej listiny prvej Bank of the United States, ku komplikovanej trojstrannej debate, ktorej výsledkom malo byť ustanovenie novej kvázi - centrálnej banky. Neprebehlo ani štvrtstoročie od ukončenia Vojny za nezávislosť a USA boli opäť vo vojnovom stave s rozmáhajúcou sa Veľkou Britániou. Priebeh tejto vojny samozrejme nie je témou príspevku, no táto vojna mala obrovský hospodársky a monetárny dopad na krajinu. Veľká Británia si ako jednu z foriem boja zvolila mohutnú blokádu východného pobrežia USA, čím ochromila komunikáciu USA so svetom, no najmä prakticky zastavila zahraničný obchod Únie, čím sa krajina dostala do obrovských ťažkostí, keďže v tomto období bola silno závislá na importoch tovarov.

Jedným z vedľajších dôsledkov vojny a absencie Bank of the United States bol enormný nárast počtu bánk a bankoviek vznikajúcich pod tlakom potreby financovania vojnového rozpočtu. V monetárnej politike boli banky z Nového Anglicka konzervatívnejšie ako ostatné regióny, čo bolo zrejme dôsledkom ich väčšej vyspelosti spôsobenej historickou pozíciou, ktorú banky z tohto regiónu tradične zastávali. Región Nového Anglicka bol najvýraznejšie proti vojne s Britániou, keďže práve na toto komerčné centrum Únie dopadali všetky riziká vojny, či už priama invázia Britských jednotiek, no najmä obchodné embargo spôsobujúce obrovské problémy.

Nové Anglicko nakupovalo federálny dlh nepriamo, predajom tovaru, zásob a munície, ktoré si vláda kupovala skrz banky z juhu a západu Únie. Tieto banky prudko nakupovali vládne dlhopisy, čím zvyšovali množstvo bankoviek v obehu, čo prirodzene roztáčalo infláciu.¹ Bankovníctvo v 19. storočí sa ešte len oboznamovalo so systémom frakčného bankovníctva, kde bankovky neboli plne kryté depozitmi zlata alebo striebra

v banke, ktorá bankovku vydala. To vytváralo samozrejme priestor na zvyšovanie monetárnej bázy, čo bolo v časoch nedostatku obeživa v USA kľúčové pre jeho hospodársky rast. Vytváralo to však aj priestor na nedôveru na medzibankovom trhu, čo sa prelievalo do celého hospodárstva. Banky ešte nevedeli, aké minimálne rezervy je potrebné držať pre prípad výmeny bankovky za depozit v banke, keďže bankovky mali byť plne konvertibilné za depozity.² Výsledkom rozširovania monetárnej základne bolo, že v období 1811-1815 sa nominálna hodnota bankoviek a vkladov v bankách takmer stonásobila, pričom sa hodnota rezervných kovov znížila o 9,4%, čím sa pomer medzi bankovkami a kovmi znížil z 0,27 jednotky kovu na jednotku bankovky za 0,17.³

Banky si samozrejme medzi sebou vyrovnávali len špičky svojich vzájomných dlhov, no pri kanáloch, ktoré boli nastavené počas vojny, bolo len otázkou času, kedy banky z Nového Anglicka vyzvú banky z juhu na vyplatenie svojich záväzkov v kovocho, čo bolo bežnou praxou tej doby, a tie budú veľmi rýchlo čeliť insolventnosti.

Banky na juhu krajiny si čiastočne tieto skutočnosti uvedomovali a preto prestali nakupovať vojnové dlhopisy za nominálnu sumu. Kongres celkovo v období 1812-1814 autorizoval predaj dlhopisov v hodnote 61 mil. USD, pričom v skutočnosti predal len dlhopisy v hodnote 45,172,581 USD. V reálne za tieto dlhopisy získal len 7,860,000 USD. Čím dlhšie trvala vojna, tým menej banky dôverovali vláde, že svoje záväzky dokáže splatiť a preto sa zvyšné dlhopisy predávali pod nominálnu hodnotu, v rozmedzí 88 USD až 80 USD za 100 USD dlhopis. Kongres tak okamžite vygeneroval stratu viac ako 6 mil. USD, no ďalšia strata vznikala pri nákupe tovaru v Novom Anglicku. Tamojšie banky totiž odmietali prijímať cudzie bankovky v nominálnej hodnote pre nich neznámych inštitúcií na opačnom konci krajiny. Celková hodnota vyzbieraných prostriedkov vlády sa teda znížila ešte o 20-30%.⁴

² Jednalo sa o 100% konvertibilitu, ktorá bola znížená len manipulačným poplatkom. V stabilných časoch systém fungoval takto.

³ Tento agregovaný pomer neodráža celoštátnu skutočnosť, keď v Novom Anglicku bol pomer až 0,41, no napríklad v Južnej Karolíne a vo Virgínii bol len niečo viac ako 0,05 jednotky kovu na jednotku bankovky – Pre viac informácií pozri: ROTHBARD, Murray Newton. A History of Money and Banking in the United States: The colonial Era to World War II. Auburn : Ludwig Von Mises Institute. 2002. s.74.

⁴ Finančná komisia Snemovne Reprezentantov v roku 1830 vypočítala, že: „Kongres si počas vojny požičal 80 miliónov dolárov za priemernú úrokovú sadzbu 15%, vydal dlhopisy v hodnote 80 mil. dolárov. Suma 80 mil. USD bola obstaraná v znehodnotenej mene, hodnej nie viac ako polovicu nominálnej sumy. Tu vznikla strata

34 miliónov dolárov, čo spolu so stratou pri samotnom predaji dlhopisov pod nominálnu hodnotu predstavuje 40 miliónov dolárov“. - H. R. 358, 21st Cong., 1st Sess., p. 12. Catterall s. 2

Neefektívna bola aj snaha o predaj pokladničných poukážok⁵, ktorý prebiehal od júna 1812 do decembra 1814. Kongres emitoval jednoročné poukážky v hodnote 35,5 mil. USD pri 5% úroku. Kongres ich nepreplácal v kovoch ale ponechával držiteľovi možnosť nimi zaplatiť dane alebo iné záväzky voči Spojeným štátom v nominálnej hodnote. O tieto poukážky však nebol veľký záujem a vláda ich nepredala ani polovicu.⁶ Insolventnosť, ktorá sa vznášala nad bankami z juhu USA viedla vládu k činu, ktorý priamo odporoval vlastníckym právam občana a ochrane jeho majetku. Kongres povolil v auguste 1814 všetkým komerčným bankám v Únii nevyplácať vklady veriteľov v kovoch v nominálnej hodnote. Jednoducho odmietli vymeniť dolárovú bankovku za dolárovú mincu. Komerčné banky získali zákonnú možnosť pozastaviť ich zmluvnú povinnosť vyplácať vklady v kovoch na požiadanie v plnej sume, ako bola bežná prax.⁷

Neschopnosť vlády financovať vojnu skrz dlh viedla ku drastickému zvýšeniu daní, čo však odkladalo možnosť získania peňazí až na ďalšie účtovacie obdobie. Po viac ako dva a pol roku boli teda banky schopné vyplácať svoje nadmerné záväzky voči sebe, pričom sa nemuseli obávať stavu nesolventnosti, keďže veritelia sa ku svojim kovom dostať nemohli.

1.2 Iniciatíva predchádzajúca vytvoreniu zákona v Kongrese

Od augusta 1814 udalosti nabrali veľmi rýchly spád. V priebehu dvoch mesiacov boli efektívne pozastavené vyplácania vkladov v celej Únii, okrem Nového Anglicka, na ktoré dopadali nové ťažkosti, keďže vláda čerpala odtiaľ všetky svoje vklady, keďže ostatné depozity mimo Nového Anglicka ostali zamknuté. V novembri minister financií Alexander James Dallas oznámil vláde, že už nemôže získať ďalšie prostriedky z Nového Anglicka, pretože by to viedlo ku ich insolventnosti. Od novembra 1814 začal Kongres vyplácať vojakov bojujúcich proti Britom znehodnotenými, nezameniteľnými bankovkami bánk, ktoré boli negatívne hodnotené. To takmer viedlo ku vzbure.⁸ Toto už bola situácia, kedy Republikáni museli ustúpiť od svojich pozícií z roku 1811. Vláda potrebovala

⁵ Pre viac info o pokladničných poukážkach v 19. stor. v USA pozri:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Treasury_Note_\(19th_century\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Treasury_Note_(19th_century))

⁶ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 3.

⁷ Murray Rothbard tvrdí, že až od tohto momentu sa Ratio mení rapídne od približne 0,32 na 0,17, keďže banky dostali záruku, že ich rezervy sa už ďalej znižovať nebudú, a ony môžu nebezpečne rozširovať svoje úvery prostredníctvom tlačenia bankoviek. Pre viac informácií pozri: ROTHBARD, Murray Newton. *A History of Money and Banking in the United States: The colonial Era to World War II*. Auburn : Ludwig Von Mises Institute. 2002. s. 66-68.

⁸ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 6-7.

niekoho, kto by jej mohol bezproblémovo požičiavať za stabilný úrok. Ten niekto bola v minulosti Bank of the United States. Tieto skutočnosti viedli Kongres k tomu, aby začal uvažovať o novej kvázi-centrálnej banke. Republikáni, ktorí stáli v roku 1811 zásadne proti obnoveniu zakladajúcej listiny Bank of the United States, boli teraz členmi výboru, ktorý inicioval novú podobu banky.

Bolo jasné, že z danej situácie sú len dve možnosti úniku. Prvou možnosťou bola politika tvrdých peňazí, ktorá bola razená pri zrušení prvej federálnej banky a bola oficiálnou líniou federalistov. Federálna vláda a štátne vlády mali jednoducho prinútiť komerčné banky vyplatiť svoje záväzky voči obojm úrovniam vlády. Banky mimo Nového Anglicka by v tomto prípade nemohli splatiť svoje záväzky a museli by byť zlikvidované. Z obehu by tak zmizla masa znehodnotených a nezameniteľných bankoviek a depozity v bankách by sa rozpáchali do obehu a plnili by svoju funkciu obeživa a nie rezervu pre frakčné bankovníctvo. Inflácia by okamžite pominula. Všetkým však bolo jasné, že počas vojny by tento krok znamenal obrovskú krízu krajiny, preto sa kurz uberal Republikánskou cestou, teda vytvorením novej centrálnej banky Second Bank of the United States, vymodelovanej podľa First Bank of the United States. Nová banka mala byť taktiež súkromnou korporáciou s pätinou kapitálu upísanou federálnou vládou. Tiež mala mať právomoc vydávať federálnu menu, nakupovať federálny dlh a spravovať federálnu pokladnicu. Jej bankovky a zmenky mali byť vymeniteľné za kovy a byť kvázi-legálnym platidlom, ktorým je možné platiť záväzky voči vláde.⁹

Začiatok „boja“ za novú banku môžeme označiť už petíciu Lefferts z New Yorku z januára 1814, v ktorej zozbieral 150 podpisov a následne ich predniesol v Kongrese. Petícia požadovala vytvorenie novej Národnej banky s kapitálom 30 mil. dolárov.¹⁰ Touto petíciou sa samozrejme nikto v časoch bojov o Washington nezaoberal. Za petíciou však nestál samotný Lefferts, ale biznismen z Hamburgu škótskeho pôvodu David Parish, John Jacob Astor z New Yorku a Stephen Girard z Philadelphie. Títo traja obchodníci boli najväčšími kupcami vládnych dlhopisov, ich záujmom teda prirodzene bolo, aby vláda

⁹ ROTHBARD, Murray Newton. *A History of Money and Banking in the United States: The colonial Era to World War II*. Auburn : Ludwig Von Mises Institute. 2002. s. 84.

¹⁰ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 7.

dokázala financovať vojnu a nebola nútená vyhlásiť bankrot.¹¹ Stephen Girard bol najväčším investorom do 1811 fungujúcej Bank of the United States a tiež bol blízkym priateľom Dallasa, ministra financií.

Felix Grundy, hovorca Bieleho domu a člen strany federalistov, v apríli 1814 odporučil vytvorenie výboru v Kongrese, ktorý bude skúmať cesty, ako ustanoviť novú centrálnu bankovú inštitúciu.¹² Tento výbor však odložil svoje zasadanie na neurčito, čo bolo opäť výsledkom republikánskeho odporu.¹³ V lete sa odohrávali kľúčové udalosti vojny s Britániou, ktoré viedli k obsadeniu a vypáleniu Bieleho domu a následne zasadaniu mimoriadneho Kongresu v Richmonde. Medzičasom, ako som už vyššie spomenul, banky pozastavili vyplácanie vkladov, a tak 19. septembra 1814 považoval Grundy za nevyhnutné, aby vznikla ďalšia komisia, ktorá by vytvorila návrh zákona na ustanovenie Second Bank of the United States.¹⁴ Táto komisia o päť týždňov vypracovala návrh banky, ktorá by mala pobočky v „niekoľkých“ štátoch Únie. V tejto komisii sa už nenachádzali John C. Calhoun, Felix Grundy ani Artemas Ward. Do komisie však pribudli William Creighton a Stevenson Archer. Snemovňa bez rozpravy návrh okamžite schválila, no Senát napadol nejasnú formuláciu „niekoľkých“ pobočiek a tak aj tento návrh zákona zostal odložený. V správe komisie je však už vidno novú koncepciu banky, do ktorej by mal byť vložený kapitál v hodnote 50 mil. USD, z toho 6 mil. v kovoch. 20 mil. USD z kapitálu sa malo ihneď prepísať na federálnu vládu a zvyšok mal byť predaný prostredníctvom akcií. Banka podľa tohto návrhu nemohla predávať štátne dlhopisy a prezident USA rozhodoval o tom, či a kedy banka prestane vymieňať bankovky za vklady.

1.3 Zákon ustanovujúci Second Bank of the United States

Prípravu nového zákona prebral na seba John C. Calhoun, ktorého návrh zo 16. novembra putoval do Kongresu. Rozdiel medzi jeho a predchádzajúcim návrhom bol v tom, že 50 mil. kapitál sa bude musieť skladať zo 6 mil. dolárov v kovoch a 44 mil. dolárov v štátnych dlhopisoch USA. Podľa nového návrhu už prezident USA nemal právo

¹¹HAMMOND, Bray. *Banks and Politics in America from the Revolution to the Civil War*. Princeton : Princeton University Press. 1991. s.243.

¹² Členmi tohto výboru boli prevažne významní obchodníci: Felix Grundy, John C. Calhoun, William Lowndes, Samuel G. Ingham, Thomas J. Oakley, Artemas Ward, Jonathan Fisk, William Gaston, John G. Jackson. Okrem prvých dvoch, ktorí boli poprední členovia Kongresu, šlo o mužov, ktorí buď vlastnili banky, alebo boli v pozadí popredných finančných domov.

¹³ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 8.

¹⁴ Tamže, s. 9.

pozastaviť výmenu bankoviek za kovy. Kongres však návrh trikrát pozdržal v Kongrese, pretože opozícia chcela znížiť kapitál banky na 30 mil. USD. Zákon po dlhých debatách nakoniec nebol schválený najtesnejším rozdielom jedného hlasu v Snemovni. Výsledkom týchto rokovaní však bolo, že už v januári 1817 sa vytvorila široká koalícia federalistov aj republikánov, ktorí sa pod ťažobou okolností rozhodli pretlačiť tretí návrh zákona, ktorý sa oproti predchádzajúcemu odlišoval vo výške zakladajúceho kapitálu a personálnych otázkach. Z pôvodných 50 mil. USD klesol na 30 mil. USD a jeho štruktúra mala byť 5 mil. dolárov v kovoch, 10 mil. vo vojnových dlhopisoch a 15 mil. v štátnych dlhopisoch. Vláda mala mať tiež právo dosadzovať do desaťčlennej správnej rady štyroch vládnych členov.¹⁵ Tento návrh v priebehu januára 1815 pomerne jednoducho prešiel Kongresom, no prezident Madison ho vetoval a vrátil do Senátu. Madison síce bol zástancom vytvorenia federálnej banky, no návrh vytvorenia banky z dielne Kongresu považoval za protiústavný.¹⁶

Medzičasom sa situácia na bojisku zmenila a blížil sa koniec vojny. Počas celého roka 1815 bola téma ustanovenia banky dočasne odsunutá na vedľajšiu koľaj, no Kongres sa stále nevedel vysporiadať s problémami samofinancovania. Vojaci boli nespokojní s výplatami, krajina bola na pokraji krachu a systém fungoval len vďaka prudkej inflácii a rozširovaniu nekrytého obeživa, ktoré, aspoň na lokálnej úrovni, mohlo plniť výmennú úlohu. Koncom roka 1815 bolo všetkým jasné, na čele s prezidentom, že federálna banka je potrebná k tomu, aby boli komerčné banky donútené začať vyplácať svoje vklady. Federálna vláda by sa tak efektívne dostala ku svojim vkladom a na medzibankovom trhu by sa konečne zdvihla vzájomná dôvera, čo by znamenalo, že krajina môže zastaviť hospodársky prepád a naštartovať povojnové hospodárstvo.

Na začiatku januára Calhoun opäť predložil svoj návrh zákona z predchádzajúceho roka a ten bol bezproblémovo schválený 14. marca 1816 v Snemovni reprezentantov a 3. apríla v Senáte. Prezident Madison ho o sedem dní neskôr podpísal.¹⁷ Jedinou zmenou oproti predchádzajúcemu návrhu bola prezidentova podmienka, že jedine on sám môže

¹⁵ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 12-14.

¹⁶ James Madison bol zástancom striktného výkladu Ústavy Spojených štátov amerických. Podľa jeho názoru mala federálna vláda právo robiť len to, čo bolo exaktne určené v Ústave a nič iné. Liberálnejší prúd politikov preferoval výklad, že Kongres má právo robiť všetko, čo mu Ústava nezakazuje.

¹⁷ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 20.

menovať guvernéra banky a šiestich členov komisie. Stephen Girard, ktorý už bol spomenutý vyššie, sa rýchlo stal najväčším súkromným investorom aj v novej federálnej banke, keď nakúpil akcie v hodnote 3 mil. dolárov. Zároveň sa mu podarilo skrz priateľstvo s Dallasom zabezpečiť miesto prezidenta v novej banke ďalšiemu blízkemu priateľovi, Williamovi Jonesovi, bývalému obchodníkovi z Philadelphie a dočasnému ministrovi financií.¹⁸

Hlasovanie v Kongrese môžeme považovať za vyjadrenie záujmov jednotlivých oblastí Únie. Zatiaľ čo Nové Anglicko, New York, New Jersey, Pensylvania a Delaware boli v pomere 45 ku 35 proti Banke, zvyšných deväť dovtedajších južných a západných štátov bolo v pomere 45 ku 25 za ustanovenie banky.¹⁹

¹⁸ BROWN, Kenneth. *Stephen Girard, Promoter of the Second Bank of the United States*. In *Journal of Economic History*, 1942, roč. 2, č. 2. s. 125–32.

¹⁹ HAMMOND, Bray. *Banks and Politics in America from the Revolution to the Civil War*. Princeton : Princeton University Press. 1991. s. 240.

2. Organizačná štruktúra Second Bank of the United States

2.1 Zákonom stanovené parametre Second Bank of the United States

Bank of the United States mala podľa zakladajúcej listiny kapitál 10 mil. USD a akciami kótovanými na burze v nominálnej hodnote 400 dolárov. Zakladajúca listina druhej banky z roku 1816 už počítala so začiatočným kapitálom vo výške 35 mil. USD a akciami kótovanými na burze v nominálnej hodnote 100 dolárov. Federálna vláda si v oboch prípadoch ponechala pätinu akcií vo svojej držbe. V novej banke však okrem dividend mala nárok aj na jednorazový bonus vo výške 1,5 mil. USD, ktorý mal byť v nasledujúcich troch rokoch vyplatený v troch splátkach. Sídlo banky ostalo totožné s predošlým a banka tak sídlila v Carpenters Hall, Chestnut Street, Philadelphia, Pennsylvania.²⁰ Všetky tieto, a mnohé ďalšie paragrafy zakladajúcej listiny sa museli začať pretavovať do platnosti v čo možno najkratšom čase, keďže celým zmyslom vzniku banky bola stabilizácia finančného trhu a obnovenie vyplácania vkladov v kovoch v nominálnej hodnote, ktoré už v tomto čase nefungovalo takmer tri roky. Zakladajúca listina novej banky kopírovala organizačnú štruktúru svojej predchodkyne, kedy banku spravoval prezident banky a 25 riaditeľov, z ktorých 5 bolo osobne poverených prezidentom USA v súlade s odporúčaním Senátu. Nová banka mala právo vytvoriť aktíva do výšky vlastného kapitálu, no limitujúcim faktorom bolo množstvo kovov v depozitoch, ktoré muselo tvoriť aspoň 20% hrubého kapitálu banky.²¹ Tento pomer rezervných kovov ku aktívam banky vo výške 1:5 sa nerešpektoval prakticky od prvých mesiacov fungovania banky, čo bude spomenuté ešte neskôr.

Kapitál, ako už bolo uvedené, bol získaný čiastočne od federálnej vlády a potom z trhu prostredníctvom akcií. Držiteľ akcie za ňu musel platiť nasledovne: 25% hodnoty akcie musel zaplatiť v kovoch, 25% vo vojnových dlhopisoch (alebo kovoch) a 50% v bankovkách (alebo dlhopisoch, alebo kovoch) prostredníctvom troch splátok, pričom prvá splátka musela byť uskutočnená do otvorenia banky. Očakávaná pri predaji akcií boli, že banke sa podarí vyzberať 7 mil. USD v kovoch a 21 mil. USD vo vládných

²⁰ Second Bank of the United States fungovala v Carpenters Hall prvých sedem rokov svojho fungovania, no potom sa presunula v rámci ulice Chestnut Street do vlastnej novej budovy, vystavanej podľa vzoru antického Parthenonu.

²¹ HOLDSWORTH, John – DEWEY, Davis: *The First and Second Banks of the United States*. Washington : Government Printing Office. 1910. s. 164-175.

dlhopisoch. Podľa približného odhadu profesora Deweya sa banke v priebehu troch splátok podarilo získať len 2 mil. USD v kovoch a 14 mil. v dlhopisoch, čo bolo spôsobené neprehľadnosťou financovania, korupciou a klientelizmom v rámci samotnej banky, ale najmä predĺžovaním splatnosti druhej. a tretej. splátky z osobných dôvodov guvernérovi banky.²²

2.2 Základné ciele Bank of the United States

Hlavným cieľom Bank of the United States bolo obnoviť vyplácanie vkladov a bankoviek v kovoch. Na to potrebovala splniť niekoľko predpokladov. V prvom rade musela dostať komerčné banky do stavu, aby mohli svoje vklady začať vyplácať bez toho, aby sa okamžite neupadli do stavu insolventnosti. Banka teda prevzala všetky záväzky, ktoré banky mali voči federálnej vláde. Sama si totiž dokázala zabezpečiť lepšie financovanie vlády a samozrejme ani vzájomné dlhy neboli škrtnuté, len sa dlh komerčných bánk preniesol od federálnej vlády na federálnu banku, ktorá poskytovala viac priestoru na jeho splatenie. Komerčným bankám povolila splatiť záväzky aj v bankovkách a nie len v kovoch, ako bolo zákonne stanovené pri platbách voči vláde. Ďalším krokom bolo predĺženie lehoty splatnosti týchto záväzkov a stanovenie splátkového kalendára v podobe troch splátok v sedemmesačných intervaloch, pričom úroky z federálnych vkladov bude vždy dva mesiace po danej splátke splácať „Bank of the United States“ a nasledujúcich päť mesiacov komerčné banky.²³ Tretím významným krokom bola pôžička bankám v New Yorku, Baltimore a Philadelphii, teda trom najväčším finančným centram vtedajšej USA. Pôžička vo výške predpokladaných bezprostredných nárokov klientov na vyplatenie záväzkov mala stlmiť prvotný nápor klientov na rezervy komerčných bánk. Štvrtým a najväčším krokom bolo zavedenie novej politiky federálnej banky, ktorá umožňovala bankám, ktoré voči nej mali dlh, čiastočne vyplácať svoje záväzky nie priamou platbou ale skrz platbu tretej osoby. Ako príklad môžeme uviesť modelovú situáciu, keď komerčná banka v New Orleans mala dlh voči Bank of the United States a zároveň komerčná banka v Richmonde mala dlh voči banke v New Orleans. Tá mohla poveriť vyplatiť svoj záväzok bankou v Richmonde. Toto opatrenie stlmilo dočasný výpadok kovov v dôsledku ich fyzického transferu, pretože v čase presunu sa na základe

²² HOLDSWORTH, John – DEWEY, Davis: *The First and Second Banks of the United States*. Washington : Government Printing Office. 1910. s. 100-101.

²³ CATTERALL, Ralph. *The Second Bank of the United States*. Chicago : The University of Chicago press, 1903. s. 25.

týchto kovov nemohli emitovať nové bankovky a chýbali v rezervách tak dlžnej ako aj veriteľskej banke.²⁴

Na to, aby banka bola schopná zabezpečiť stabilitu na finančnom trhu a vyplácanie vkladov, nemohla byť len jednou centrálnou inštitúciou. V časoch zdĺhavej komunikácie a náročného presunu ľudí bolo nutné, aby banka vytvorila sieť pobočiek, ktoré by mohli prostredníctvom korešpondencie efektívnejšie zdieľať informácie dôležité pre zachovanie stability na trhu. Do konca roku 1817 bolo vytvorených 18 pobočiek. Pobočková sieť sa však následne nerozširovala až do roku 1826. Second Bank of the United States mala v roku 1817 pobočky v mestách:

- Philadelphia, Pennsylvania,
- 1. New York, New York,
- 2. Augusta, Georgia,
- 3. Norfolk, Virginia,
- 4. Pittsburg, Pennsylvania,
- 5. Baltimore, Maryland,
- 6. Portsmouth, New Hampshire,
- 7. Boston, Massachusetts,
- 8. Providence, Rhode Island,
- 9. Charleston, Južná Karolína,
- 10. Richmond, Virginia,
- 11. Chillicothe, Ohio,
- 12. Washington, Dištrikt Kolumbia
- 13. Cincinnati, Ohio,
- 14. Fayetteville, Severná Karolína,
- 15. Hartford, Connecticut,
- 16. Lexington, Kentucky,
- 17. Luisville, Kentucky,
- 18. New Orleans, Luisiana.²⁵

²⁴ HAMMOND, Bray. *Banks and Politics in America from the Revolution to the Civil War*. Princeton : Princeton University Press. 1991. 247 s.

²⁵ Tamže, s. 268.

Pobočková sieť banky bola veľmi dôležitou súčasťou inštitúcie, pretože jednotlivé pobočky prijímali a vydávali vlastné bankovky. Princípom bankoviek v 19. storočí bolo, že banka vydala bankovku ako svoj záväzok vyplatiť nominálnu hodnotu bankovky v kovoch na požiadanie. Banka bola povinná splácať iba svoje bankovky. Pri tomto mechanizme nebolo možné vytvoriť univerzálne papierové platidlo, pretože jednotlivé komerčné banky síce mohli „odkúpiť“ bankovku od predkladateľa a nechať si ju vyplatiť od pôvodnej banky v rámci svojho vzájomného zúčtovania, banka však podstupovala riziko nevyplatenia záväzku, za čo prirodzene vyžadovala maržu. V praxi teda tento systém bez centrálnej banky vyzeral tak, že krajina bola plná bankoviek rôznych bánk, ktoré mali podľa Ústavy štandardizovanú formu a hodnotu a banky ich vo všeobecnosti prijímali, avšak vo väčšine prípadov ich nekupovali za nominálnu hodnotu. Výška marže sa odvíjala v závislosti od dvoch faktorov: vzdialenosť bánk od seba a miera vzájomnej spolupráce z minulosti. Banky v rámci jedného mesta si teda svoje bankovky prijímali v nominálnej hodnote, resp. s maržou niekde okolo 1%, no ak sa dostala napríklad do Philadelphie bankovka malej neznámej banky povedzme z Georgie, tak banka túto bankovku buď neprijala, alebo jej marža sa vyšplhala aj na 30% z nominálnej hodnoty.²⁶

Pri tomto systéme samozrejme existoval veľký priestor na špekulácie. Banky vznikali doslova v strede lesa a ich jedinou úlohou bolo vytlačiť obrovské množstvo bankoviek, ktoré by samé nikdy neboli schopné vyplatiť, a potom sa spoliehať na to, že ľudia alebo banky, ku ktorým sa tieto bankovky dostanú, ich jednoducho nebudú chcieť vyplatiť, pretože emitujúca banka je nedostupná. Táto prax samozrejme umelo zvyšovala nekryté obeživo v krajine a zvyšovala nedôveru na medzibankovom trhu. Toto bol primárny dôvod, prečo mala mať nová banka vlastnú pobočkovú sieť. Tá de facto odstraňovala vzdialenosti medzi bankami. Kapitál, ktorým banka disponovala v kombinácii s právom spravovania štátnej pokladnice, vytvoril zo Second Bank of the United States suverénne najväčšiu banku v USA. Tým, že banka mala pobočky takmer v každom väčšom meste, efektívne zmenšila vzdialenosti medzi jednotlivými bankami. Komerčné banky sa museli začať správať omnoho zodpovednejšie. Malá banka niekde na vidieku Georgie takto prichádzala o priestor na špekulácie, keďže existovala slušná pravdepodobnosť, že jej bankovka skončí v niektorej pobočke federálnej banky. Tá by ju prirodzene previezla do najbližšej pobočky ku pôvodnej banke, čiže v tomto prípade

²⁶ HAMMOND, Bray. *Banks and Politics in America from the Revolution to the Civil War*. Princeton : Princeton University Press. 1991. s. 228-229.

povedzme do Augusty, a táto pobočka spomenutú bankovku predloží komerčnej banke, ktorá bude povinná ju vyplatiť. Presne tento scenár chcel dosiahnuť Kongres, keď schvaľoval zakladajúcu listinu novej banky. Z rôznych dôvodov sa však požadovaný výsledok nedostavil.

Jedným z bodov zakladajúcej listiny bolo, že bankovky novej banky budú mať status legálneho obeživa, ktoré bude akceptovateľné pri platbe voči Spojeným štátom. Tento bod bol tiež primárne naviazaný na existenciu širokej pobočkovej siete. Ťažko si totižto možno predstaviť, že by sa bankovky tejto banky mohli stať univerzálnym platidlom ak by sa marže za nákup týchto bankoviek dostali do vyšších čísel, k čomu by došlo, keby banka nemala pobočky, keďže by sa tým dvíhali náklady komerčnej banky pri vyplatení bankovky vo Philadelphii. Široká pobočková sieť umožnila, že marže za nákup bankoviek Second Bank of the United States boli najnižšie spomedzi všetkých bánk, no čo bolo dôležitejšie, boli prakticky rovnaké na celom území Únie.²⁷

Pokračovanie

Ing. Mgr. Peter Baláži, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta, Katedra financií
852 35 Bratislava 5
Email : peter.balazi@gmail.com

²⁷ HOLDSWORTH, John – DEWEY, Davis: *The First and Second Banks of the United States*. Washington : Government Printing Office. 1910. s. 164-175.

